

Recenzija romana "Belo odelo" Lazara Ristovskog

Kratki roman Lazara Ristovskog "Belo odelo", nastao na osnovu scenarija za istoimeni film, predstavlja završnicu jednog velikog autorskog poduhvata, po svemu jedinstvenog u našoj kulturi. Producent, scenarista, režiser i glavni glumac filma "Belo odelo", Ristovski se sad pojavljuje i kao pisac romana pokazujući, na pravi način, da tamo gde se darovitost i visoki profesionalizam podrazumevaju, svestranost ne mora biti smetnja u stvaranju dela koja poseduju određene umetničke vrednosti. Sličnih primera gotovo da u nas nema, a u svetskim razmerama glumac i pisac Sem Šepard mogao bi poslužiti kao približni i vrlo šarmanтни reper.

U romanu "Belo odelo", kao i u scenariju, provereni recept - okupiš različite ličnosti na jednom mestu, vozu, autobusu, podzemlju, i onda ih pustiš da govore i deluju, iz toga uvek ispadne nešto - koji bez bitnijih izmena funkcioniše već gotovo dve decenije u našem filmu i u pozorištu, pružio je Ristovskom solidnu osnovu za razvijanje sopstvene priče o malom čoveku kao potrošnom materijalu lokalne i svetske istorije. Piščeva slika sveta, kao kalambura na točkovima, obogaćena je u romanu melanholično-humornim razmišljanjima glavnog junaka, njegovom naivnom zapitanošću nad sudbinom sveta u kojoj i on ima jednu malu, nevažnu ulogu, i, nadasve, njegovom odvažnošću da tu i takvu ulogu, baš kao na filmu, odigra do kraja.

Brzo smenjivanje tragičnih i komičnih prizora sa prizorima u kojima dominiraju elementi melodrame i fantastike, ulični humor baziran na gegu i dosetki i onaj "sa zadržkom", mentalitet podneblja sa svim svojim zanosima i zastrašujućim jedom, sve je to, sa manje ili više spretnosti, upakovano u stari kliše koji počiva na verovanju da čovek u poslednjim trenucima pred smrt "vidi", opet kao na filmu, celu svoju prošlost. Tako, "dva dana u dve sekunde" zastavnika Save sadrže u sebi sve opozicije koje sadrži i jedan prosečan ljudski život: ljubav i smrt, radost i tugu, svadbu i sahranu. Na nekoliko mesta u romanu ostvarene su briljantne epizode: susret sa bratom u Ravnom Selu, Karmen na vratima kupea ili nušićevska scena s Kapetanom i telegramom. Epizoda s lepom Rumunkom na prozoru voza, u čiju zadnjicu bulji junak razmišljajući o ljudskoj fiziologiji i njenim posledicama, predstavlja sjajan citat neprevazidjenog Rablea.

Iz recenzije Ljiljane Djurdjić

Roman se može poruciti
na tel + 381 11 3034761
ili na mail lazar.r@nadlanu.com,
ili na adresu:

ZILLION film
Gundulićev Venac 42
11 000 Beograd
Srbija

GLUMAC I PISAC: LAZAR RISTOVSKI

Usamljenost je privilegija

Svaki čovek u sebi ima anđela, ali i malog đavola koji mu čuči na ramenu i čeka svoju priliku da se uključi u igru

O Lazaru Ristovskom – glumcu, zna se, gotovo, sve. Igrao je u filmovima „Hajka”, „Tako se kalio čelik”, „Granica”, „Original falsifikata”, „Vizantijsko plavo”, „Do koske”, „Bure baruta”, „Druga žena”, „Kralj lopova”, „Mali svet”, „Pad u raj”, „San zimske noći”, „Belo odelo”, kao i u velikom broju pozorišnih predstava i televizijskih serija.

O Lazaru Ristovskom – piscu, zna se mnogo manje. Objavio je roman „Belo odelo”, a nedavno, u izdanju „Narodne knjige”, i roman „Kako sam dobio Oskara”.

U romanu „Kako sam dobio Oskara” reč je o snu, stoglavom i svemoćnom, jednog srpskog glumca koji ono što ne može da ostvari na javi – ostvari u snu?

– Literatura kao i umetnost uopšte pruža utočište, kako piscu, tako i čitaocu ili gledaocu. Utočište ili skrovište, od čega? Rekao bih od sebe samoga. Čovek najčešće i najteže sebi priznaje svoje nemoći i svoje strahove.

Zato ljudi rado idu u pozorišta, bioskope, čitaju, sanjaju, jer tamo neko drugi umesto njih preuzima odgovornost za sve. U snovima svako može biti hrabar do besvesti ukoliko zna da upravlja svojim snovima, kao što ja to u romanu radim. U tom poistovećivanju sa junacima iz literature prepoznaje se dobar ili loš čitalac. Prvi put sam imao zapaljenje pluća čitajući „Čarobni breg” Tomasa Mana.

U romanu „Kako sam dobio Oskara” ja se ne stidim da otkrijem perverzne strane moje ličnosti, ne bojim se da se napijam do besvesti, ne plašim se da filozofiram na temu života i smrti.

Ja vežbam da me prolaznost boli što manje.

To je, istovremeno, priča o Americi, o Holivudu, ali i o životu na brdovitom Balkanu?

– Ceo svet je sazdan od suprotnosti i na njima počiva. Noć i dan, dobro i zlo, lepo i ružno, belo i crno, srećno i nesrećno, gore ili dole. Muško-žensko, istok-zapad, Balkan-Evropa-Amerika. To su suprotnosti, ali one čine svet. U romanu se Balkan i Amerika sudaraju žestoko kroz biće glavnog junaka. Taj sudar metaforično govori i o unutrašnjoj borbi dva bića koja čuče u svakom čoveku. O dvojnosti prisutnoj u svemu. Svaki čovek ima u sebi i anđela, ali i malog đavola koji mu čuči na ramenu i čeka svoju priliku da se uključi u igru.

Na koricama knjige piše: otkrivena srpska duša u američkoj skrivenoj kameri. Zvuči i kao moto i kao rešenje rebusa čitavog romana?

– Moglo bi se reći da je u tom rebusu koji stoji na naslovnoj strani knjige i ključ za dešifrovanje sadržaja romana. To je ona veština koju producenti u Americi traže od scenarista: Ispričajte mi vašu priču u jednoj rečenici. Pišući knjigu tu sam rečenicu često imao na umu. Glavni junak Lazar je u priču ušao srcem, a Zapad je ušao razumom. Na tom istorijskom nesporazumu nastaje dramaturška kritična tačka, ili, bolje reći, zapeta koja razdvaja ta dva sveta i čini ih neravnopravnim u igri.

Evropa je, kažete, počela da gubi svoje dostojanstvo, viteštvo i gostoprimstvo. Sve vekovima sticano odlazi u vetar?

– Stara, dobra Evropa, nekada je bila viteška zar ne? Viteštvo se ogledalo u mnogim rukavicama bačenim u lice starom i nazadnom, konzervativnom i kukavičkom, mračnom. Evropom je harala nauka i renesansa, barok i impresionizam, nadrealizam, klasicizam. Evropom je nekada harala umetnost. Malo je od toga ostalo. Evropom haraju političari i parlamenti. Dobrotvorna i mirotvorna društva. Nevladine i vladine organizacije. Evro.

Evropa, tako, polako ali sigurno gubi ono što je vekovima stvarala svojim nemilosrdnim revolucijama. Evropom i svetom danas upravljaju pripravnici.

Od dva filmska scenarija napravili ste dva romana. Da li je ta mešavina postupaka, koja dovodi do novih žanrova, deo postmodernističkog pristupa literaturi?

– Prvi roman „Belo odelo” nastao je posle snimljenog filma. On je napisan u prvom licu kao ispovest malog čoveka ophranog velikim temama.

Roman „Kako sam dobio Oskara” prvo je bio scenario, pa je pretočen u roman. Mislim da on nije u pravom smislu reči postmodernistički. Kad se kaže postmoderna u književnosti moja prva asocijacija jeste – neformalno. Znači slobodno, svakojako, neobavezno. Pod tim neformalno onda se podvlači svašta i svemu se daje predznak postmodernističkog.

Trudio sam se da roman „Kako sam dobio Oskara” ne robuje formi, ali sam, gde god sam to mogao, suštinu hteo da približim klasičnom romanu u kome okosnicu čini jedna posve čudna priča.

Glavni junak romana je Lazar. U kojoj meri je ova knjiga autobiografska?

– Život posmatram otvorenih očiju, kao i moj glavni junak, sa izraženim osećanjem za igru. Odmah posle toga se usamljujem, jer usamljenost pretpostavlja dobro mesto za posmatranje. Ložu u kojoj se možete smežati sebi samom, ali i drugima, a da vas niko ne vidi. Usamljenost je privilegija i od nje ne treba bežati. To sam ja.

U Americi dobijate „Oskara” (u snu) baš one godine kada Amerikanci bombarduju Srbiju?

– Mnogi su se krugovi zatvorili baš u ovoj knjizi. Dvehiljadite u januaru, neposredno posle bombardovanja Srbije bio sam u Holivudu sa filmom „Belo odelo”, koji je bio naš kandidat za Oskara. Ta iskustva sam preneo u knjizi „Kako sam dobio Oskara”. Pomešao sam fikciju i stvarnost, sa punim opravdanjem.

Mogu da kažem da način na koji se Oskari dele, možda, nije najpravičniji, ali onaj ko konkuriše već pristaje na ta poznata pravila igre i mora biti spreman da u dodeli Oskara učestvuje i politika i geostrateški položaj kandidata i nacionalnost i seksualna sklonost autora.

Ali to je samo jedna velika igra, koja je inspiracija mnogima.

Da li ste, posle ova dva romana, postali pisac ili ste samo odglumili pisca?

– Odgovoriću vam ovako: „Narodna knjiga”, naša najveća izdavačka kuća, ukazala mi je poverenje i počast da štampa moj roman kao piscu, ne kao glumcu. Ja znam da knjiga i pisaca ima mnogo, a da je vremena za pisanje sve manje. Zato sam požurio da ostavim svojih nekoliko napisanih redova u toj velikoj knjizi vremena.

Zoran Radisavljević